

Čo sú otvorené dáta?

Výskumné dáta môžu mať niekoľko rozdielnych úrovní zverejnenia v rozmedzí od plne prístupných po licencované alebo založené na jednorazových dohodách. Je potrebné však brať do úvahy zákony, ktoré obmedzujú používanie dát, ako je napríklad **Zákon o ochrane osobných údajov**⁶ a **Autorský zákon**⁷. Odporúča sa používanie licencií.

Výhody pre autora dát

Otvorenosť výskumných dát podporuje ich opätovné použitie, čo je užitočné nielen pre autora dát, ale aj pre financujúce organizácie, vedeckú komunitu a celú spoločnosť. Výhody zdieľania dát:

- prináša častejšiu citovanosť,
- ľahšie získavanie dodatočného financovania,
- interakciu medzi výskumníkmi,
- získanie spätnej väzby, ktorá môže viesť k získaniu nových otázok a nových riešení,
- povzbudzuje iných výskumníkov k zdieľaniu,
- zviditeľnenie sa.

Výhody pre vedeckú komunitu

Vedecká komunita ťaží zo zdieľania výskumných dát nasledujúcimi spôsobmi:

- otvorená dostupnosť dát môže zlepšiť výučbu a výcvik novej generácie výskumníkov,
- prináša uznanie výskumných pracovníkov,
- otvorené dáta umožňujú porovnanie v čase a na mieste,
- otvorená dostupnosť údajov podporuje vývoj nových metód výskumu,
- otvorená a ľahká dostupnosť údajov z výskumu zlepšuje výskumné inovácie a vytváranie sietí v rámci a medzi disciplínami,
- prináša diskusiu a vytváranie nových výskumných ciest,
- zvyšuje vyhľadateľnosť a viditeľnosť výskumu.

⁶ <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2013-122>

⁷ <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2015-185>

Centrum vedecko-technických informácií SR je organizácia priamo riadená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a je národným informačným centrom pre vedu, techniku, inovácie a vzdelávanie.

CVTI SR zriadilo na svojej pôde **Kontaktnú kanceláriu pre Open Access** (Kontaktnú kanceláriu pre OA), ako to vyplýva aj z Akčného plánu Iniciatívy pre otvorené vládnutie v Slovenskej republike na roky 2017 – 2019.

Úlohou Kontaktnéj kancelárie pre OA je metodicky koordinovať a odborne podporovať vydávanie slovenských odborných a vedeckých publikácií s otvoreným prístupom a zabezpečovať ciele vzdelávacie aktivity pre poverených pracovníkov knižníc a vedecko-výskumných pracovníkov na univerzitách a výskumných inštitúciách.

NISPEZ IV Investícia do Vašej budúcnosti

Kontakt:

Kontaktná kancelária pre Open Access

Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

Tel: +421 2 69253 175

Jitka Dobbersteinová jitka.dobbersteinova@cvtisr.sk

Silvia Horáková silvia.horakova@cvtisr.sk

Viac informácií o kontaktnéj kancelárii nájdete na stránke:

<http://openaccess.cvtisr.sk/>

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Základné informácie o otvorenom prístupe pre autorov

Kontaktná kancelária pre Open Access
<http://openaccess.cvtisr.sk/>

Čo je otvorený prístup (Open Access)?

Otvorený prístup (Open Access, OA) môžeme definovať ako **poskytovanie on-line prístupu k vedeckým informáciám pre koncového používateľa bezplatne a neobmedzene bez porušenia autorských práv.**

Myšlienka OA vznikla a rozšírila sa vďaka trom deklaráciám, známym aj ako **BBB deklarácie:**

- **Budapeštianska iniciatíva** - vymedzila základné princípy a postupy pri presadzovaní otvoreného prístupu k vedeckým informáciám a navrhla dva spôsoby realizácie Open Access:
  1. tvorbu otvorených archívov recenzovaných článkov (tzv. self-archiving),
  2. publikovanie v časopisoch s otvoreným prístupom (open access journals).
- **Deklarácia z Bethesdy** - vo vyhlásení vyjadrili pracovné skupiny zastupujúce nadácie, organizácie, knižnice, vydavateľov, vedcov a vedecké inštitúcie súhlasné stanovisko k Open Access.
- **Berlínska deklarácia** - v deklarácii je zdôraznená dôležitosť širokej a rýchlej dostupnosti vedeckých informácií nielen klasickou formou, ale predovšetkým prostredníctvom internetu.

Hlavné prínosy otvoreného prístupu

- zrýchlenie výmeny vedeckých informácií,
- rozšírenie dostupnosti vedeckých informácií,
- zvýšenie viditeľnosti vedeckých informácií,
- zvýšenie základne čitateľov,
- zvýšenie informačného dopadu.

Publikovanie formou Open Access

Publikovanie vedeckých prác formou otvoreného prístupu znamená **voľné šírenie vedeckých informácií prostredníctvom uloženia výskumnej publikácie do dátovej siete a udeľenie práv na jej čítanie, kopírovanie, tlač a odkazovanie na plný text vedeckej publikácie.** Vedecká publikácia je verejne dostupná prostredníctvom internetu bez akýchkoľvek poplatkov.

Princíp otvorenosti sa vzťahuje na všetko – od článkov až po dáta a metódy.

Budapeštianska iniciatíva¹ pre otvorený prístup definuje dva základné spôsoby otvoreného publikovania:

- **Zelená cesta (Green OA)** – článok uloží sám autor do otvoreného on-line repozitára alebo vlastných webových stránok v čase jeho publikovania alebo predpísaný čas po jeho publikovaní.
- **Zlatá cesta (Gold OA)** – článok je publikovaný v odbornom recenzovanom časopise, ktorého vydavateľ k nemu okamžite zabezpečí otvorený prístup. Pri publikovaní v tomto modeli autor (alebo zastupujúca inštitúcia) vydavateľovi platí poplatky za spracovanie článku (Article Processing Charges, APC poplatky). V prípade, že článok je výstupom z výskumu, na ktorý bol udelený grant, APC poplatky článku môžu byť vo väčšine prípadov hradené z tohto grantu. Článok musí byť prístupný formou otvoreného prístupu ihneď po publikovaní.

Bezplatný prístup k obsahu si vyžiadala nový druh autorských licencií, ktoré chránia právo autora ako aj slobodu používateľov použiť, opätovne použiť, zdieľať, distribuovať a modifikovať pôvodné dielo – tzv. otvorené licencie. Medzi najpopulárnejšie formy patrí Copyleft a licencie Creative Commons.²

¹ <http://www.budapestopenaccessinitiative.org>

² <https://sk.creativecommons.org>

Repozitáre

Repozitáre poskytujú otvorený online prístup k vedeckým a odborným informáciám zabezpečený prostredníctvom **autoarchivácie** v otvorených inštitucionálnych alebo tematických repozitároch.

Autori sami poskytujú otvorený prístup k svojim prácam tým, že vložia elektronickú verziu práce do digitálneho repozitára. **Repozitár tieto práce sprístupní a stará sa o ich dlhodobé uchovávanie.**

(Nielen) vedeckým pracovníkom je v rámci programu HORIZONT 2020 k dispozícii repozitár **ZENODO**³, ktorý je súčasťou portálu **OpenAIRE**⁴ a jeho prevádzkovateľom je CERN.

- **Registry of Open Access Repositories (ROAR)** – je v ňom zaregistrovaných takmer 3800 repozitárov,
- **The Directory of Open Access Repositories (Open DOAR)** - obsahuje vyše 2670 repozitárov z celého sveta,
- **Registry of Research Data Repositories (re3data)** - obsahuje viac ako 2000 repozitárov z celého sveta.

³ <http://www.zenodo.org/>

⁴ <https://www.openaire.eu/>